

Wprowadzenie

Przekazujemy w Państwa ręce zeszyt naszego czasopisma poświęcony różnym aspektom starzenia się i starości. Znajduje się w nim cykl artykułów poświęconych temu problemowi.

W związku z dynamicznie starzejącym się społeczeństwem Europy i świata problem starzenia jawi się jako niezwykle aktualny, dlatego też istnieje konieczność podjęcia tematu dotyczącego różnych jego aspektów, a więc zarówno aspektów socjospołecznych, jak i medycznych. Ciągłe rosnąca liczba osób starszych stała się motywacją do podjęcia tego tematu w szerszym aspekcie. Do niedawna jeszcze dominował stereotyp człowieka starego jako osoby ograniczonej ruchowo i pozbawionej możliwości aktywności. Taki stan rzeczy prowadził do negatywnych odczuć w życiu społecznym. Szerzący się ageizm umacniał bezsilność i bezradność ludzi w podeszłym wieku. Świat marketingu i reklamy, internetu i najnowszych medialnych technologii sprzyja pogłębianiu negatywnego stereotypu starzenia się i starości. Ludzie starzy zazwyczaj są marginalizowani zawodowo, nieobecni w kulturze popularnej i usługach, izolowani w instytucjach nastawionych na opiekę i często traktowani jako osoby uzależnione. Tymczasem starość staje się niewątpliwie czasem korzystania ze zgromadzonego doświadczenia życiowego, z którego może czerpać cała ludzka populacja.

Szacunek do godności człowieka w podeszłym wieku, jak również wielorakość problemów związanych z procesem starzenia i starości, rodzi przekonanie o konieczności podjęcia tego ważnego tematu. Uważamy, że unikanie dyskusji o starości na poziomie

ogólnospołecznym i odrzucenie refleksji na jej temat dowodzi braku dojrzałości społeczeństwa. Jest to wyraz negacji konkretnej rzeczywistości, gdyż przemijalność stanowi naturalną kolej ludzkiego życia. Warto zauważyć, że starość, nazywana często późną dorosłością, jest kolejnym etapem ludzkiej egzystencji zamykającej się w rozdziale od narodzin aż do śmierci.

Marzeniem każdego człowieka jest, aby zgodnie z modelem Rowe'a i Kahna proces starzenia przebiegał pomyślnie, a więc bez chorób, z dobrą sprawnością fizyczną i umysłową, a także możliwością zaangażowania się w życie społeczne. Biorąc pod uwagę ciągły rozwój medycyny, a tym samym możliwość wydłużenia się przeciętnej długości życia, oraz obniżenie się współczynnika dzietności i ciągłe migracje, zarówno Europa, jak i świat borykają się z problemami nieustannie przybywającej liczby osób starszych. Ze względu na to, że procesowi starzenia towarzyszą zmiany biologiczne, psychiczne, społeczne i duchowe, różnorodność problemów z tym związanych jest niezwykle. Ciągłe przybywająca liczba ludzi starszych stawia coraz większe wyzwania i wymagania zarówno przed służbą zdrowia, jak i opieką społeczną, a także władzami samorządowymi i państwowymi.

Jedną z najbardziej typowych cech pacjentów geriatrycznych jest wielochorobowość, czyli współwystępowanie kilku chorób u tej samej osoby. Wielochorobowość prowadzi także do konieczności zapewnienia szeroko pojętej opieki geriatrycznej, która w Polsce jest w dalszym ciągu niewystarczająca. Dlatego też celem każdego systemu opieki zdrowotnej jest zapewnienie i dostarczenie możliwie pełnego zakresu świadczeń medycznych osobom w wieku podeszłym.

Opieka senioralna wymaga konieczności zrównoważenia opieki zdrowotnej z opieką socjalną. Brak wsparcia socjalnego jest równie silnym czynnikiem ryzyka zgonu, jak uznane czynniki zdrowotne. W opiece senioralnej istnieje zatem kilka obszarów problemów społecznych, które można wyodrębnić w skali mikro, mezo i makro.

Zagadnienia społeczne związane z poziomem mikro dotyczą przede wszystkim problemu danej osoby, a więc jej samotności, ograniczonej aktywności funkcjonalnej, ograniczonej dostępności do opieki socjalno-medycznej, trudności finansowych, trudności w realizacji potrzeb duchowych, a niejednokrotnie małego zaangażowania środowiska i rodziny.

Poziom mezo związany jest z trudnościami w adaptacji rodziny do obecności starszego człowieka, trudnościami w zaakceptowaniu zmian w mentalności starego człowieka, ograniczonej dostępności do opieki socjalno-medycznej, problemów mieszkaniowych i niemożności realizacji własnych potrzeb socjalnych.

Zagadnienia społeczne związane z poziomem makro to zwiększone zapotrzebowanie na opiekę socjalną, zwiększone nakłady finansowe na opiekę medyczno-socjalną, przystosowanie obiektów użyteczności publicznej do obsługi osób starszych i osób z niepełnościami, a także problemy społeczne wynikające z marginalizacji osób starszych.

Konieczna jest ciągła poprawa jakości życia seniorów, co związane jest zarówno z czynnikami zewnętrznymi, jak i wewnętrznymi. Dlatego należy pracować nad tworzeniem społeczeństwa obywatelskiego, które byłoby otwarte na współpracę i dialog międzypokoleniowy, a także skutecznie przeciwdziałałoby antagonizowaniu pokoleń i negatywnym stereotypom na temat starości.

Starzenie się społeczeństwa to jedno z największych społeczno-gospodarczych wyzwań wspólnoty europejskiej XXI wieku. Jest to także największe wyzwanie w skali całego świata ze względu na konieczność przygotowania odpowiedniej bazy medyczno-socjalnej. Warto pamiętać, że człowiek starszy wymaga innego podejścia zarówno w aspekcie medycznym, jak i socjalnym niż człowiek w sile wieku.

Cykl artykułów poświęcony procesowi starzenia i starości, zebrany w niniejszym zeszycie czasopisma „Studia Paedagogica Ignatiana”, wpisuje się w dyskusje prowadzone w obszarach z zakresu gerontologii teoretycznej, gerontologii klinicznej, gerontologii socjalnej, a także dotyczące tematyki opieki instytucjonalnej nad seniorem.

Artykuły zebrane w tym zeszycie są próbą zdefiniowania, na czym polega proces starzenia się i czym jest starość, a także jakie konsekwencje medyczne, socjologiczne i etyczne związane są z życiem osób w podeszłym wieku i jaką rolę odgrywa, a jaką powinna odgrywać, instytucjonalna opieka społeczna, a także, jakie zagrożenia niosą choroby i niebezpieczne praktyki pojawiające się w okresie starzenia. Choć niewątpliwie starzenie się jest naturalnym zjawiskiem wkomponowanym w ludzkie życie, to pociąga ono także określone perturbacje w strukturze osobowościowej człowieka.

Problematyka podjęta w niniejszym zeszycie przybliży tematykę starzenia i starości w różnych kontekstach, ma wyraźny charakter interdyscyplinarny i dotyczy zasadniczych płaszczyzn ludzkiego życia. Chodzi o to, że osoba w podeszłym wieku wymaga nie tylko opieki medycznej, ale także pomocy duchowej i socjalnej.

Mamy nadzieję, że teksty zebrane w tym zeszycie, poświęcone różnym aspektom starzenia i starości, pokazują, iż opieka medyczna i socjalna winny się wzajemnie uzupełniać i równoważyć, co jest podstawą prawidłowej opieki nad seniorem.

Jako redaktor tematyczny serdecznie dziękuję zespołowi redakcyjnemu za powierzenie mi tego odpowiedzialnego zadania, a P.T. Recenzentom za zaangażowanie merytoryczne i poświęcony czas. Wszystkim zaś Czytelnikom życzę inspirującej lektury.

ADRES DO KORESPONDENCJI

Prof. dr hab. Ewa Kucharska
Akademia Ignatianum w Krakowie
Instytut Nauk o Wychowaniu
e-mail: ewa.kucharska@ignatianum.edu.pl